WIKIPEDIA

Ainun kieli

Ainu (ainuksi *Ainu Itak*, jap. *ainu-go*) on ainujen puhuma kieli. Sen luokitellaan yleensä isolaattikieleksi, jolla ei ole tunnettuja sukulaisia. Ainun kieli on jakautunut aikanaan useisiin eri murteisiin Hokkaidōlla, Sahalininilla ja Kuriileilla.[2] Ainulla on nykyisin vain muutamia sitä äidinkielenään puhuvia ja se on ollut uhanalainen kieli vuosikymmenten ajan. Viimeiset kielen puhujat asuvat Japaniin kuuluvalla Hokkaidōlla. Suurin osa nykyisistä etnisestä ainusta osaa puhua vain japania. Ainua opetetaan kielikursseilla ja jotkut ainut opiskelevat sitä toisena kielenään.[3]

Ainun kieli	
Oma nimi	Ainu Itak
Tiedot	
Alue	Japani
Puhujia	2 (äidinkielenä)[1]
Kirjaimisto	katakana latinalainen
Kielitieteellinen luokitus	
Kielikunta	isolaattikieli
Kielikoodit	
ISO 639-1	-
ISO 639-2	ain
ISO 639-3	ain (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=ain)
	Ohje

Ainun kielen historiallinen levinneisyys (tummanpunainen) ja paikannimien perusteella päätelty mahdollinen aiempi levinneisyys (vaaleanpunainen).

Sisällysluettelo

Levinneisyys ja puhujat

Toista mediaa
Puhuttua ainun kieltä videolla.

Ainun kieli on nykyisellään jo lähes hävinnyt kieli. Vuonna 1996 kielellä arvioitiin olevan vain 15 äidinkielistä puhujaa[3], ja *Endangered Language Project*-järjestön mukaan kielellä on tällä hetkellä vain kaksi puhujaa.[1] Kieltä on opiskeltu toisena kielenä, mutta Unesco pitää kieltä silti äärimmäisen uhanalaisena.[4] Kielen viimeiset puhujat asuvat Japaniin kuuluvan Hokkaidōn saaren eteläosissa. Kielen historiallinen puhuma-alue on kuitenkin ollut huomattavasti suurempi. Ainua on puhuttu Hokkaidōn ohella osissa Japanin suurinta saarta Honshūa, nykyisin Venäjään kuuluvan Sahalinin saaren eteläosissa ja Kuriileilla, sekä mahdollisesti myös Kamtšatkan niemimaan eteläosassa.[5]

Ainun kieli on aikanaan voitu jakaa useisiin eri murteisiin, joista osa tunnetaan vain hyvin huonosti. Kuriileilla puhuttiin omaa murrettaan, mutta se tunnetaan vain vuonna 1903 kerätystä sanalistasta ja muutamista muista lähteistä. Sahalinilla puhuttu ainu jakautui itä- ja länsimurteisiin. Sahalinin koillisosissa puhuttiin Taraikan murretta, joka muistutti pikemminkin Hokkaidōn murteita ja poikkesi Sahalinin muista murteista. Hokkaidōlla murteet saatettiin jakaa suurpiirteisesti koillismurteisiin ja lounaismurteisiin, joihin kuului edelleen pienempiä murreryhmiä. Joidenkin lähteiden mukaan Hokkaidōn ja Sahalinin saarten murteiden puhujat eivät ymmärtäneet toisiaan.[5]

Luokittelu

Ainun kieli luokitellaan nykyisin yleensä isolaattikieleksi. Kieli saattaa olla osa jotakin muinaista jo kadonnutta kielikuntaa.[5] Sen mahdollisista yhteyksistä muihin kieliin on tehty useita teorioita. 1600-luvulla heräsi ajatus ainujen mahdollisista yhteyksistä eurooppalaisiin. Tätä perusteltiin sillä, että ainujen ulkonäkö oli enemmän eurooppalainen kuin aasialainen. Tällöin syntyi myös ajatus ainun kielen kuulumisesta indoeurooppalaisiin kieliin. Tämän teorian esittivät Ivar Lindquist ja Pierre Naert. Heidän teoriansa pohjautui paljolti John Batchelorin englanti-ainu sanakirjaan, jossa on nykytietämyksen valossa paljon virheitä. Tämä teoria oli kuitenkin pitkään vallalla ollut käsitys. Toisen teorian mukaan ainut polveutuvat Pohjois-Amerikasta alueelle muuttaneista intiaaneista. Tätä on perusteltu paitsi ainun kielen ominaisuuksilla, myös sillä että he käyttivät samanlaisia harppuunoita kuin jotkin intiaanit. Kolmannen teorian mukaan ainu on sukua altailaisille kielille. Tämä teoria on kuitenkin herättänyt vastustusta muissa tutkijoissa. Neljännen teorian mukaan ainujen juuret ovat Etelä-Aasiassa ja heidän kielensä on polveutunut protoaustronesialaisista, austroaasialaisista tai miao-yao kielistä.[2]

Historia

Arkeologiassa ainut on yhdistetty Japanin Jōmon-kulttuuriin, joka on peräisin aikakaudelta noin 6 000–10 0000 vuotta ennen ajanlaskun alkua.[5] Ainun kielen käyttäjien määrä on pudonnut erityisen rajusti viimeisen 200 vuoden aikana.[2] Kielen häviämisen on usein katsottu alkaneen vuodesta 1799, jolloin Japani liitti Hokkaidōn suoraan keskushallinnon alaisuuteen. Lisäksi vuonna 1899 vietiin läpi "laki Hokkaidōn alkuperäisasukkaiden suojelusta", joka käytännössä kiihdytti ainujen sulautumista japanilaiseen kulttuuriin ja elinkeinoihin.[5] Vielä 1800-luvulla suurin osa ainun puhujista osasi vain ainua, mutta heistä tuli kaksikielisiä 1900-luvun alkuun mennessä. 1940-luvulle mennessä ainu oli menettänyt asemansa ainujen pääkielenä.[2] Nykyisin ainut puhuvat japania pääkielenään. Kieli on lähes kadonnut, mutta ainuiksi itsensä mieltäviä on edelleen kymmeniä tuhansia. Heidät tunnustettiin virallisesti Hokkaidōn alkuperäiskansaksi vuonna 2008. Ainun kielen opetusta järjestetään eri puolilla Hokkaidōa. Koulutus on suunnattu erityisesti etnisille ainuille ja muille ryhmille opetusta ei ole tarjolla samassa mittakaavassa. Muutamat japanilaiset yliopistot tarjoavat kuitenkin ainun kielen opetusta. STV Radio Hokkaidōlla on tehnyt viikoittain 15-minuuttisia radio-ohjelmia ainun kielen opetukseen liittyen *Ainugo Rajio Kōza*-nimellä.[5]

Kirjoitusjärjestelmä

Ainua kirjoitetaan katakanasta muokatulla kirjoitusjärjestelmällä, sekä latinalaisilla aakkosilla.[3] Ainu ei ole historiallisesti ollut kirjoitettu kieli.[2] Aina 1950-luvulle saakka se oli yksinomaan puhuttu kieli.[5] Ainoa ainunkielinen lehti *Ainu Times* julkaisee artikkeleita molemmilla kirjoitusjärjestelmillä.[6]

Äänteet

Ainun kielessä on viisi vokaalia. Ne vastaavat suurin piirtein japanin vokaaleja; /o/ ja /u/ ovat hieman pyöreämmät kuin japanissa. [5]

	Etu	Keski	Taka
Suppea	i		u
Puoliavoin	e		o
Avoin		a	

Monikielinen kyltti ylhäältä alas japaniksi, ainuksi, englanniksi, koreaksi ja kiinaksi.

Ainun kieli käsittää 12 konsonanttia. Glottaaliklusiilin [ʔ] käytöstä ei ole yhteisymmärrystä ja jää siksi usein pois kirjoituksesta. [5]

	Bilabiaalinen	Alveolaarinen	Palataalinen	Velaarinen	Glottaalinen
Klusiili	p	t		k	
Afrikaatta		t͡s			
Frikatiivi		s			h
Nasaali	m	n			
Puolivokaali			j	w	
Tremulantti		ɾ			

Lähteet

1. Endangered Languages Project: Ainu (Japan) (http://www.endangeredlanguages.com/lang/1212) *endangeredlanguages.com*. Viitattu 19.5.2020. (englanniksi)
2. Cynthia L. Hallen: The Ainu Language (http://linguistics.byu.edu/classes/ling450ch/reports/ainu.htm) Brigham Young University. Viitattu 8.11.2010. (englanniksi)
3. Ainu - A language of Japan (http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=ain) *Ethnologue*. Viitattu 7.11.2010. (englanniksi)
4. Ainu (Hokkaido) in UNESCO Languages Atlas (http://www.unesco.org/culture/languages-atlas/en/atlasmap/language-id-475.html) Unesco. Viitattu 8.7.2018. (englanniksi)
5. Nicolas Tranter: *The Languages of Japan and Korea*, s. 461-499. Routledge, 2012. ISBN 978-0-203-12474-1. (englanniksi)
6. Noguchi, Mary Goebel & Fotos, Sandra: *Studies in Japanese Bilingualism*, s. 60. Multilingual Matters Ltd, 2001. ISBN 9781853594908. Kirja Googlen teoshaussa (https://books.google.fi/books?id=lDBCqwLfp8UC&pg=PA60#v=onepage&q&f=false) (viitattu 21.9.2017). (englanniksi)

Aiheesta muualla

- Ainun kielen sanaluettelo Wikisanakirjassa (https://fi.wiktionary.org/wiki/Wikisanakirja:Japanissa_puhuttavan_ainun_kielen_sanalista).

Isolaattikielet

ainu | baski | burušaski | jeniseiläiskielet | korea | nivhi | jukagiiri